

Posameznik – družba – sociologija

Sociologija je družboslovna znanost, ki se ukvarja s sistematičnim proučevanjem družbe.

- ~ beseda izvira iz francoščine: sociologie → societas = družba + logos = veda → veda o družbi
- ~ pozornost posveča predvsem množičnim pojavom, zanima pa jo tudi posameznikovo vedenje/delovanje in družbeni vplivi nanj
- ~ proučuje družbene pojave, procese in probleme ter njihov nastanek, razvoj in spreminjanje

Značilnosti:

- ~ Sociologija vključuje poseben sociološki zorni kot obravnave: proučuje in opozarja na družbene okoliščine človekovega delovanja. Človeške odločitve, ki so na prvi pogled naključne in individualne, postavlja v družbeni kontekst.
- ~ Išče splošne zakonitosti v družbenem življenju, jih pojasnjuje in poskuša razumeti ter ugotavlja stopnjo povezanosti med pojavi.
- ~ Sociološki pristop upošteva zgodovinsko in procesno dimenzijo – upošteva ne le statični (značilnosti in zgradba), temveč tudi dinamični (razvoj in spreminjanje) vidik.
- ~ Značilen je globalni pogled proučevanja – svet je vedno bolj povezan in soodvisen – kulture in družbe vse bolj vplivajo druga na drugo.
- ~ Vzpostavimo določeno raziskovalno distanco (razdaljo) do objekta raziskave, da dosežemo čim večjo objektivnost.

Družba je celota medčloveških odnosov.

Sociologijo zanima predvsem proučevanje modernih družb od industrijske revolucije naprej (zadnji 2 stoletji), pomembno pa je izpostaviti bistvene razlike med **tradicionalnimi** (predmodernimi) in **modernimi** družbami:

<u>tradicionalne družbe</u>	<u>moderne družbe</u>
statične	dinamične
spremembe počasne	nenehno spreminjajoče se
negativno vrednotenje sprememb	pozitivno vrednotenje sprememb
glavna institucija je družina	različne, številne institucije
sorodstveni odnosi	pogodbeni odnosi
preprosta tehnologija (ročna, obrt)	strojna, avtomatizirana, informacijska teh.
nizka stopnja delitve dela	visoka stopnja delitve dela
naturalno gospodarstvo	blagovno-denarno gospodarstvo
močan nadzor nad člani	pomen neformalnega nadzora se zmanjšuje
manj mobilnosti (fizične, sociološke)	večja mobilnost
pomen religije	racionalno delovanje, pomen znanosti

Koristnost socioloških znanj:

- ~ spoznavanje družbenih zakonitosti in usmerjanje družbenih tokov
- ~ odkrivanje in razumevanje različnih položajev ter prepoznavanje okoliščin
- ~ aktivno vključevanje v družbeno življenje
- ~ vednost o svetu

Nastanek in razvoj sociologije kot znanosti

Sociologija kot znanost je nastala v **19. stoletju** (premišljevanje o družbi se pojavi že pred 3 000 leti). Najprej se pojavi v Evropi, nato v Ameriki. Njen nastanek je povezan s številnimi takratnimi **družbenimi spremembami**:

- ~ številne revolucije (predvsem industrijska, tudi francoska)
- ~ razpad fevdalizma in razvoj kapitalizma
- ~ nastanek novih družbenih razredov – kapitalisti in delavci/proletariat → delavska gibanja
- ~ Cerkev izgublja položaj
- ~ znanost in izobraževanje pridobivata na pomenu

UTEMELJITELJA sociologije kot znanosti sta **Henri de Saint-Simon** in **Auguste Comte**, kis ta prva poudarjala potrebo po znanosti, ki bo nepristransko in objektivno odkrivala zakonitosti družbenih dogajanj in pripomogla k usmerjanju in izboljšanju življenjskih razmer. Sprva jo poimenujeta socialna fizika, slonela pa naj bi na izkustvu in opazovanju.

1.) **Henri de Saint-Simon** (1760 – 1857)

- ~ poudarja zgodovinski in razvojni pogled na družbo
- ~ zaupanje v napredek in tehnologijo
- ~ z industrijsko družbo bi država dobila novo vlogo – zagotavljanje vsesplošne blaginje

2.) **Auguste Comte** (1798 – 1857)

- ~ prvi uporabi besedo »sociologija«
- ~ ugotavljanje družbenih zakonitosti služi izvajanju družbenih reform
- ~ družbo usmerjajo strokovnjaki - verjame v zavestno usmerjanje družbenih odnosov (tudi Saint-Simon), katerega cilj je večja blaginja
- ~ skupne vrednote družbe kot povezovalni dejavnik oz. vezivno tkivo družbe
- ~ družbo primerjata z organizmom: tako, kot posameznik, ima tudi družba svoje otroštvo, mladost in zrelo obdobje – **3 stopnje v družbenem razvoju**:
 - **vojno/teološko** (nadnaravne sile)
 - **kritično/metafizično** (filozofsko, naravni razlogi, subjektivno)
 - **industrijsko/znanstveno** (opazovanje, merjenje, eksperiment)

3.) **Emile Durkheim**

- ~ klasik sociologije
- ~ zgodovinski, razvojni pogled na družbo

Posameznik - družba - sociologija

Teoretični pristopi

I. Funkcionalizem

- ~ družbo obravnava kot celoto/sistem med seboj povezanih delov – zanima ga sestava družbe in funkcije posameznih delov
- ~ gre za **makrosociološki pristop** (raven celotne družbe) – predmet obdelave so širši družbeni pojavi, posameznika pa obravnava le kot objekt značilnosti in družbeno-zgodovinskih procesov
- ~ zanima jih, kako se družba kot sistem **ohranja, vzdržuje in prilagaja okolju**, zaradi česar prihaja do notranjih **sprememb v sistemu** – spreminjanje družbe od enostavne k sestavljeni – vedno večja členjenost, posamezni deli se vedno bolj specializirajo, kar povečuje medsebojno odvisnost
- ~ družbo povezujejo skupne vrednote in norme – družba je stabilna, če obstaja kolektivna zavest (skupne vrednote);
 - v tradicionalnih družbah so to običaji in religija, v modernih pa izobrazba in družbeni nadzor
- ~ = sociologija reda – vse pojave razume kot funkcionalne in pomembne za ohranjanje družbe kot sistema (tudi revščina, kriminal, neenakost)

KRITIKA:

- preveč poudarja red, stabilnost
- vse pojave obravnava kot funkcionalne -
- nekritičnost do nekaterih pojavov neenakosti
- s funkcionalnega vidika težko pojasnujemo družbene spremembe

PREDSTAVNIKI

1. Durkheim (1858 – 1917) - klasični predstavnik

- poudarjal pomen družbenih vplivov na posameznika
- na odločitve posameznika vplivajo **družbeni dejavniki**: stopnja povezanosti, vrednote in norme

2. Parsons (1902 – 1979)

- temeljne funkcionalne predpostavke družbe
- vsaka družba mora vključevati **4** najpomembnejše **pod sisteme**, od katerih ima vsak svojo funkcijo:
 - **družina** (biološka reprodukcija in socializacija)
 - **ekonomski sistem** (materialno oskrbovanje družbe)
 - **politični sistem** (določa cilje, vodenje)
 - **kulturni sistem** (skrbi za ohranjanje skupnih vrednot)

3. Merton (1910 – 2003)

- ločuje manifestne in latentne funkcije:
 - **manifestne** so tiste, ki jih ljudje prepoznajo, se jih zavedajo
 - **latentne/prikrite** pa so nenamerne, se jih ne zavedamo
- primer: manifestna funkcija izobraževalnih ustanov je izobrazba in možnost poklica, latentna pa ohranjanje socialnega reda in miru – srečevanje in vzpostavljanje stikov mladih s podobnim socialnim izvorom

II. Socialno-konfliktni pristop

- ~ makrosociološki, vendar bolj poudarja dejavno vlogo posameznika
- ~ opozarja na različne oblike neenakosti in na razlike v moči
- ~ kritičen do družbenih razmer
- ~ konflikti so nujna značilnost vsake družbe zaradi:
 - **razlike v moči**, kar omogoča izkoriščanje
 - **redke dobrine**, ki sprožajo konflikte glede njihove porazdelitve
 - **različni interesi** in različni cilji

KRITIKA:

- enostransko (kot funkcionalizem)
- spregleda, da obstaja tudi sodelovanje in solidarnost med različnimi skupinami

PREDSTAVNIKI:

1. Karl Marx (1818 – 1883)

- utemeljitelj socialno konfliktnega pristopa
- družba je polna nasprotij, napetosti in konfliktov
- ohranjanje družbe je bolj posledica prisile in družbene manipulacije
- bistvena značilnost kapitalistične družbe je **konflikt med delom in kapitalom**, izraz katerega je privatna lastnina, ki omogoča **izkoriščanje** delovne sile in **kopičenje bogastva** na eni strani in **revščine** na drugi
- rešitev vidi v **brezrazredni družbi** in **odpravi privatne lastnine**

2. Ralf Dahrendorf (1929 – 2009)

- izvor konfliktov ni le privatna lastnina, temveč tudi razlika v moči (za izkoriščanje zadostuje že visok položaj)
- pomembna so tudi številna nasprotja interesov
- konfliktnost v družbi ne bo nikoli odpravljena, prišlo bo le do umirjanja in bolj urejenega reševanja

3. Lewis A. Coser (1913 – 2003)

- konflikti niso nujno razdiralni, lahko so tudi koristni, funkcionalni (konfliktnost izkoristi politika, da še bolj poveže državo med seboj; skupine ob izražanju konfliktov jasneje uvidijo položaj in usmerijo svoje dejavnosti – sindikalni boj)

III. Simbolno-interakcionistični pristop

- ~ makrosociološki
- ~ izhodišče je posameznik in njegova interakcija z drugimi
- ~ zanima jih, kako ljudje vstopamo v najrazličnejše odnose in kako na osnovi teh povezav gradimo družbo
- ~ **družba** je torej **rezultat vsakdanjih interakcij med posamezniki**
- ~ interakcija med ljudmi je simbolna; ljudje dajejo dogodkom in pojavom različen pomen – definiranje situacije: ljudje se odzivajo na objektivne značilnosti situacije in na to, kakšen pomen ima zanje. Vsaka še tako izmišljena predstava je z vidika posledic lahko resnična, daj posameznik deluje v skladu s svojim prepričanjem → **Thomasov teorem**
- ~ realnost, v kateri živimo, je družbeni **konstrukt**, konstrukcija realnosti, ki si jo ljudje delijo med seboj in ljudje ravnamo na osnovi definicij situacije in simbolnih pomenov
- ~ ljudje poleg subjektivnih upoštevajo tudi skupne definicije situacij, zato delujejo podobno

PREDSTAVNIKI:

1. Max Weber (1864 – 1920)
 - delovanje človeka moramo tudi razumeti
2. George Herbert Mead (1863 – 1913)
 - proučeval je socializacijske procese (oblikovanje jaza, osebnosti, osebnostnih lastnosti)
3. Erving Goffman (1922 – 1982)
 - preučeval je mikrointerakcijske procese vsakdanjega življenja (vloge, sredstva...)